

ANDRZEJ PERZYNA

Porozumienia branżowe w rolnictwie w prawie francuskim i włoskim (zagadnienia wybrane)

1. W polskiej literaturze brakuje publikacji poruszających problematykę porozumień branżowych w rolnictwie. Ta słabość doktryny jest tym bardziej zauważalna, że wspomniane porozumienia odgrywają istotną rolę w zakresie prawnej organizacji niektórych rynków rolnych. Świadczy o tym wspólnotowa regulacja rynku cukru, w ramach której porozumieniom branżowym zostały powierzone określone, istotne z punktu widzenia uczestników tego rynku, zadania do realizacji.

Problematyka porozumień branżowych w rolnictwie szczególnie obszernie omawiana jest w literaturze francuskiej i włoskiej. Wynika to przede wszystkim z ich długiej, sięgającej początków XX w. obecności w ramach regulacji niektórych rynków rolnych, a także z ich szerokiego praktycznego zastosowania również współcześnie. Dlatego uzasadnione jest sięgnięcie do dorobku legislacyjnego i doktrynalnego Francji i Włoch w celu przybliżenia polskiemu czytelnikowi podstawowych kwestii dotyczących porozumień branżowych w rolnictwie.

Rozmiary niniejszego opracowania nie pozwalają na wyczerpującą prezentację wszystkich zagadnień, dlatego przedmiotem dalszych rozważań będą tylko wybrane zagadnienia, a zwłaszcza definicja omawianej instytucji, strony porozumień branżowych, ich przedmiot, treść, a także ich funkcje oraz cele.

2. Aby omówić definicję porozumień branżowych, warto sięgnąć, tytułem przykładu, do rozporządzenia Rady (WE) nr 318/2006 z 20 lutego 2006 r. w sprawie wspólnej organizacji rynków w sektorze cu-

kru¹. Akt ten, dla potrzeb organizacji rynków w tym sektorze, zawiera bliższe określenie interesującego nas wyrażenia. Otóż przepis art. 2 pkt 11 tego rozporządzenia stanowi, że „porozumienie branżowe” oznacza jedno z poniższych:

a) porozumienie zawarte na szczeblu Wspólnoty, przed zawarciem jakiegokolwiek umowy dostawy, między grupą krajowych organizacji zrzeszających wytwórców a grupą krajowych organizacji zrzeszających sprzedawców;

b) porozumienie zawarte, przed zawarciem jakiegokolwiek umowy dostawy, między wytwórcami lub organizacją zrzeszającą wytwórców, uznana przez dane państwo członkowskie, a stowarzyszeniem sprzedawców uznanym przez dane państwo członkowskie;

c) w przypadku braku porozumień, o których mowa w pkt a) lub b) – przepisy dotyczące spółek oraz przepisy dotyczące spółdzielni, w zakresie, w jakim regulują dostawę buraków cukrowych przez wspólników spółek lub członków spółdzielni produkujących cukier;

d) w przypadku braku porozumień, o których mowa w pkt a) lub b) – uzgodnienia istniejące przed zawarciem jakiegokolwiek umowy dostawy, pod warunkiem że sprzedawcy akceptujący te uzgodnienia dostarczają co najmniej 60% łącznej ilości buraków kupowanych przez przedsiębiorstwo do celów produkcji cukru w jednej lub kilku fabrykach.

Przytoczona definicja nasuwa wniosek, że porozumienia zawierane są zarówno na szczeblu Wspólnoty, jak i na poziomie poszczególnych państw członkowskich. „Wyprzedzają” one umowy dotyczące zbytu produktów rolnych (tu – buraków cukrowych) w tym znaczeniu, że narzucają im z góry ustaloną treść. Zasadniczo stronami porozumień są organizacje zrzeszające określone podmioty, lecz możliwa jest także sytuacja, w której sygnatariuszami będą (zamiast jakichkolwiek organizacji) poszczególne podmioty, tj. w przypadku rynku cukru – plantatorzy oraz producenci cukru. Definicja zawarta w rozporządzeniu Rady wspomina także, w razie braku porozumień, o zastępujących je rozwiązaniach. Występuje tu ponadto element „uznania” ze strony państwa stron porozumienia, co w pewnym stopniu oznacza reglamentację dostępu do porozumień.

Ustawodawca wspólnotowy w art. 6 ust. 2 wspomnianego rozporządzenia w sposób bardzo skrótowy sformułował zarówno cele, jak i treść

---

¹ Dz. Urz. UE L 2006.58.1. Elementy porozumień branżowych, wymagające regulacji na poziomie krajowym, zostały ujęte w ustawie z 11 marca 2004 r. o Agencji Rynku Rolnego i organizacji niektórych rynków rolnych, Dz. U. 2004, Nr 42 poz. 386.

porozumień branżowych. Przepis ten stanowi, że porozumienia branżowe powinny określać warunki zakupu produktów rolnych (buraków cukrowych i trzciny cukrowej). W odniesieniu do treści porozumień należałoby ponadto wspomnieć, że w załączniku nr 2 do tego rozporządzenia zostały zawarte postanowienia odnoszące się do umów dostawy produktów rolnych, które w określonych przypadkach mogą być zmienione przez odpowiednie ustalenia zawarte w porozumieniach.

3. Regulacja instytucji porozumień branżowych w prawie wspólnotowym jest efektem próby „przeszczepienia” na grunt całej Wspólnoty rozwiązań, które sprawdziły się w praktyce niektórych państw europejskich. Dlatego też elementów do rozbudowy omawianej wyżej definicji można szukać w postanowieniach krajowych aktów prawnych Francji i Włoch.

Ustawodawca włoski miano porozumień branżowych² przypisuje szczególnego rodzaju umowom, zawartym między organizacjami producentów i organizacjami skupiającymi przemysł przetwórczy oraz przedsiębiorców wprowadzających towar na rynek. Ich zadaniem jest realizacja celów bliżej określonych w przepisach prawnych. Umowy te zobowiązują podmioty objęte ich postanowieniami do stosowania reguł wynikających z porozumień, w szczególności odnoszących się do cen produktów rolnych, ich jakości, zasad produkcji, przetwarzania i dystrybucji.

Francuskie ustawodawstwo nie zawiera zwięzłej definicji porozumień branżowych³, poprzestając na wskazaniu stron i zakresu przepisów stosowanych do tych porozumień. Są to umowy zawierane pomiędzy nabywcami produktów rolnych lub ich zrzeszeniami a organizacjami przedstawicielskimi producentów rolnych. Mają one na celu realizację zadań bliżej określonych w przepisach francuskiego kodeksu rolnego⁴.

4. Poprzez określenie celów realizowanych w ramach porozumień branżowych, ustawodawca ukierunkowuje działalność ich stron, w tym także aktywność samych producentów rolnych. Wśród tych celów wymienia się, przykładowo, promowanie i regulowanie wzajemnych stosunków umow-

² Zwanym na gruncie prawa włoskiego *contratti quadro*; zob art. 1 lit. f dekretu nr 102 z 27 maja 2005 r. o regulacji rynków produktów rolnych (decreto legislativo 27 maggio 2005, n. 102 *Regolazioni dei mercati agroalimentari*, a norma dell'articolo 1, comma 2, lettera e), della legge 7 marzo 2003, n. 38, „Gazzetta Ufficiale” 2005/06/15 n. 137, zwanego dalej dekretem nr 102).

³ Porozumienia branżowe we Francji noszą nazwę *Les accords interprofessionnelles à long terme*.

⁴ Art. L.631-3 francuskiego *Code Rural* (zwanego dalej kodeksem rolnym).

nych pomiędzy producentami rolnymi, nabywcami produktów rolnych i ich przetwórcami⁵; rozwijanie produkcji i przetwórstwa w celu jak najlepszego ich dostosowania do potrzeb rynku⁶, zarówno pod względem ilości, jak i jakości produktów; stałe podnoszenie jakości produktów⁷; wpływ na kształtowanie ich cen⁸; ustalenie ogólnych zasad mających zapewnić równorzędność podmiotów w umowach dotyczących produktów rolnych. Przytoczone cele mają charakter ogólny, są one potem konkretyzowane w ramach poszczególnych porozumień branżowych.

Realizacja powyższych celów służy zapewnieniu transparentności rynku, jak również przejrzystości stosunków umownych. Dzięki temu producenci rolni powinni mieć zagwarantowany udział w końcowym zysku z produktu, proporcjonalny do poniesionych kosztów produkcji⁹. Wprowadzenie działania w kierunku zapewnienia równorzędnej pozycji kontraktowej producentom rolnym w stosunkach umownych z odbiorcami ich produktów (z uwagi na słabość ekonomiczną producentów rolnych względem kontrahentów¹⁰) nie jest zapewne celem nowym i oryginalnym¹¹, ale wciąż bardzo aktualnym. Jest on osiągany nie tyle przez interwencję publiczną, po poprzez współpracę podmiotów w ramach danej branży.

⁵ Art. L.631-1 kodeksu rolnego.

⁶ Art. L.631-4 kodeksu rolnego, art. 10 ust. 1 lit. a dekretu nr 102.

⁷ Art. L.631-4 kodeksu rolnego, art. 10 ust. 1 lit. b dekretu nr 102.

⁸ Art. L.631-4 kodeksu rolnego, art. 10 ust. 1 lit. d dekretu nr 102. Postanowienia odnoszące się do cen wywołały dyskusję na temat zgodności porozumień branżowych i ustanawiających je przepisów ze wspólnotowymi regulacjami odnoszącymi się do określonych rynków rolnych, a także z regułami wolnej konkurencji, wynikającymi z postanowień Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (TWE); por. w tym zakresie L. Lorvellec, *Quel avenir les interprofessions en France? Remarques sur une communication de la Commission des Communautés européennes au Conseil*, „Revue de Droit Rural” 1991, nr 189 s. 25-31; N. Coutrelis, *La légalité des cotisations interprofessionnelles au regard du droit français et du droit communautaire*, „Revue de Droit Rural” 1994, nr 225, s. 363-367.

⁹ Szacuje się, że w krajach Europy Zachodniej w cenie ostatecznego produktu wprowadzanego na rynek 22% przypada na producenta rolnego, 30% na przetwórcę, a 48% to kwota związana z wprowadzeniem towaru na rynek; por. R. Pampanini, G. Martino, *Associazioni di produttori e organizzazioni interprofessionali in agricoltura: le prospettive alla luce del Dlgs n. 228/2001*, w: *Associazionismo economico*, s. 156.

¹⁰ Por. L. Russo, *Le associazioni dei produttori agricoli e gli accordi interprofessionali*, w: *Trattato breve di diritto agrario italiano e comunitario*, red. L. Costato, wyd. 3, Padova 2003., s. 947; idem., *Gli accordi interprofessionali e i contratti di coltivazione e vendita nella legge n. 88 del 1988*, „Rivista di Diritto Agrario” 1989, z. 2, s. 275; F. P. Traisci, *I contratti di integrazione verticale in agricoltura in Francia, Germania e Italia*, „Rivista di Diritto Agrario” 1992, z. 4, s. 559.

¹¹ Por. chociażby zadania Wspólnej Polityki Rolnej zawarte w art. 33 TWE.

Realizacja przytoczonych wyżej celów przynosi wymierne korzyści¹², w tym redukcję kosztów transakcji (poprzez pominięcie rokowań w odniesieniu do kwestii zawartych w porozumieniach). Służy ona też planowaniu działalności przedsiębiorcy (poprzez ustalone na kilka lat naprzód założenia makro- i mikroekonomiczne, dotyczące jakości i ilości produktów, warunków dostaw itp.). Nie można przy tym twierdzić, że porozumienia branżowe są korzystne tylko dla „producentkiej” strony porozumień branżowych. Również odbiorca produktów rolnych odnosi konkretne i wymierne korzyści z racji uczestnictwa w tych porozumieniach. Przykładowo można by tu wymienić chociażby zapewnienie odpowiedniej jakości produktów i pewności dostaw, nie wspominając już o oszczędności czasu ze względu na przesądzenie w porozumieniach branżowych treści wielu postanowień, które później muszą znaleźć się w umowach z zakresu produkcji i zbytu produktów rolnych¹³. Pomimo nielicznych przypadków mogących wzbudzać wątpliwości w tym względzie¹⁴, zachowana jest równowaga pomiędzy interesami producentów rolnych a ich kontrahentów.

5. Realizacja wymienionych powyżej celów porozumień branżowych została powierzona organizacjom przedstawicielskim producentów rolnych z jednej strony oraz przetwórców, dystrybutorów i handlowców – z drugiej¹⁵. Dopuszczenie do udziału w porozumieniach spółdzielczych organizacji przedstawicielskich nie wpływa na dwustronny charakter porozumień¹⁶.

---

¹² Niezależne od tych przewidzianych przez samego ustawodawcę (kredyty preferencyjne, ulgi podatkowe itp.).

¹³ L. Russo, *Le associazioni...*, s. 947; por. także art. 1 lit. g i art. 12 ust. 2 lit. c dekretu nr 102 oraz art. L.631-8 pkt 3 kodeksu rolnego, stwierdzające wprost, że umowy realizujące porozumienia branżowe mają gwarantować dostawy, ilość i jakość produktów rolnych. Poza tym nie należy zapominać o środkach wspólnotowych, dostępnych dla tych przedsiębiorców poprzez zawieranie umów zgodnych z porozumieniami branżowymi; por. art. 14 ust. 1 dekretu nr 102.

¹⁴ Przykładowo można tu wymienić obowiązek stosowania postanowień porozumień branżowych w przypadku, gdy tylko przetwórcą jest członkiem organizacji-sygnatariusza porozumienia branżowego (art. 13 ust. 1 dekretu nr 102).

¹⁵ Art. 1 lit. c, d, f dekretu nr 102; z kolei art. L.631-3 kodeksu rolnego przewiduje że po stronie innej niż producenci rolni może występować nie organizacja przedstawicielska, ale konkretny przedsiębiorca lub związek przedsiębiorców. Podobne rozwiązanie przewidywał włoski dekret nr 88 z 1988 r., co wynikało ze specyficznej sytuacji na rynku po stronie przetwórców – obecności wielu małych i średnich producentów rolnych po jednej stronie i względnie nielicznej grupy ich kontrahentów, dużych przedsiębiorców – po drugiej.

¹⁶ Art. L-631-3 ust. 2 kodeksu rolnego. Pojawilo się przy tym pytanie, do której strony zaliczyć spółdzielcze organizacje przedstawicielskie. Mogą one bowiem pełnić rolę zarówno

Nie jest wymagane, by sygnatariuszami były wszystkie organizacje przedstawicielskie związane z rynkiem danego produktu. Wystarczy, by były to organizacje najbardziej reprezentatywne dla producentów danego produktu w skali ogólnokrajowej bądź regionalnej (przy porozumieniach regionalnych)¹⁷.

Nie wszystkie organizacje, które reprezentują interesy producentów rolnych czy przetwórców, mogą być stronami porozumień branżowych. Poza wymogiem reprezentatywności mogą być jeszcze przewidziane dodatkowe warunki. W prawie włoskim „producentką” stroną porozumienia określa art. 3 i następne dekretu nr 102. Ograniczenia zawarte w tych przepisach odnoszą się zarówno do sprecyzowania celów działalności organizacji producenckich, jak i do ustanowienia wymogów formalnoprawnych, które muszą być spełnione przez opisywane organizacje.

Podstawowy cel organizacji sprowadza się do zbywania produktów rolnych dostarczanych przez producentów rolnych będących jej członkami. Obok tego wymieniane są także inne cele, przykładowo: redukcja kosztów produkcji rolnej, dostosowanie sposobu i rozmiarów tej produkcji do sytuacji na rynku, koncentracja podaży, określanie działań na wypadek kryzysu na rynku danego produktu. Wymienione cele powinny znaleźć swoje odbicie w postanowieniach statutów tych organizacji.

Odpowiednikiem włoskich organizacji producenckich są w prawie polskim grupy producentów rolnych¹⁸. Wskazują na to zarówno przytoczone cele, jak i dalsze elementy: treść statutu¹⁹, wymóg uznania ze strony

---

producenta rolnego, jak i przetwórcy. Taka regulacja spotkała się z krytyką przedstawicieli doktryny, którzy uważali, że w ten sposób, z wymienionego właśnie powodu, zachwiana jest równorzędność stron-sygnatariuszy porozumienia; por. L. Russo, *Le associazioni...*, s. 953.

¹⁷ Ważną rolę odgrywają przy tym organizacje branżowe, które mogą w ramach własnych uprawnień konstituować porozumienia branżowe. Jest tak przykładowo w Hiszpanii, gdzie tzw. *comisiones de seguimiento*, mające przygotować porozumienie, mogą być powoływane w ramach danej organizacji branżowej. Poza tym wydaje się, że organizacja branżowa jest dobrym forum do przedyskutowania treści takiego porozumienia i w końcu do jego zawarcia przez uprawnione podmioty – członków organizacji branżowej; por. *Ley 2/2000, de 7 de enero, reguladora de los contratos tipo de productos agroalimentarios*, w szczególności jego art. 4 ust. 2; por. także art. L.632-4 francuskiego kodeksu rolnego, dopuszczający zawieranie porozumień w ramach organizacji branżowej, które rodzajowo są zbliżone do porozumień branżowych.

¹⁸ Por. ustawę z 15 września 2000 r. o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw, Dz. U. 2000, Nr 88, poz. 983 ze zm.

¹⁹ Przykładowo, wymóg zbywania określonej ilości produktów rolnych jedynie za pośrednictwem organizacji producenckiej (por. art. 3 ust. 2 lit. a pkt 3 dekretu nr 102 oraz art. 4 ust. 1 pkt 4 polskiej ustawy) czy zasady występowania z organizacji producenckiej (art. 3 ust. 2 lit. a pkt 4 dekretu nr 102 oraz art. 4 ust. 1 pkt 1 polskiej ustawy).

państwa²⁰, dopuszczalność tworzenia zrzeszeń organizacji producenckich. Formy prawne, w których organizacje prowadzą swoją działalność, są także zbliżone²¹.

Sygnatariuszami porozumień branżowych po stronie producentów rolnych mogą być także organizacje, których działalność nie jest bezpośrednio związana z produkcją rolną, a polega przede wszystkim na reprezentacji interesów ich członków, polegającej na opiniowaniu działalności władz publicznych czy przedstawianiu propozycji ustawodawczych. Mogą to być, przykładowo, zrzeszenia organizacji producenckich²² bądź inne organizacje, utworzone specjalnie do celów reprezentacji określonych producentów²³.

Drugiej stronie porozumień branżowych (tj. kontrahentom) nie poświęca się dużo uwagi. Jest to wynikiem specyficznej sytuacji na rynku po stronie przetwórców – kontrahentami są przeważnie duzi przedsiębiorcy. Ustawodawcy wychodzą z założenia, że ze względu na procesy koncentracji i integracji przetwórców i podmiotom zajmującym się dystrybucją produktów rolnych nie potrzebne są szczegółowe regulacje prawne. Stroną porozumienia może być zarówno organizacja przedstawicielska²⁴, jak i – po prostu – grupa przedsiębiorców, których łączy fakt nabywania określonych produktów rolnych²⁵.

Zawarcie porozumienia branżowego dotyczącego konkretnego produktu nie jest obligatoryjne²⁶, ale pożądane. W przypadku braku jakiego-

²⁰ Art. 4 dekretu nr 102 przyznaje to uprawnienie władzom samorządowym, ewentualnie właściwemu ministrowi. W przypadku polskiej regulacji uprawnionym do potwierdzenia spełnienia przez grupę producencką przewidzianych prawem wymogów jest organ administracji centralnej – wojewoda (art. 7 ust. 1 polskiej ustawy).

²¹ Spółka akcyjna, spółdzielnia, konsorcjum – art. 3 ust. 1 dekretu nr 102. Polski ustawodawca określa formę prawną grup producenckich jedynie pośrednio, ale z pewnością dopuszczalnymi formami będą spółki kapitałowe oraz spółdzielnie.

²² Art. 5 i n. dekretu nr 102.

²³ Por. art. L.631-4 kodeksu rolnego, mówiący o *les organisations professionnelles*, będących organizacjami reprezentującymi przede wszystkim interesy producentów rolnych.

²⁴ Art. 1 lit. d dekretu nr 102.

²⁵ Art. L.631-3 kodeksu rolnego.

²⁶ Na gruncie nieobowiązującego już włoskiego dekretu nr 88 z 1988 r. (Legge 16 marzo 1988, n. 88 Norme sugli accordi interprofessionali e sui contratti di coltivazione e vendita dei prodotti agricoli, Gazzetta Ufficiale 1988, 23 marzo, n. 69; uchylony przez dekret nr 102), przewidziane było, w przypadku braku porozumienia branżowego, uprawnienie ministra do spraw polityki rolnej i leśnej do zorganizowania spotkania zainteresowanych stron w razie nieosiągnięcia porozumienia w tym względzie w określonym terminie (art. 4 dekretu). Nie był to nakaz zawarcia porozumienia branżowego, ale raczej działanie nakierowane na skłonienie stron do wypracowania kompromisu.

kolwiek porozumienia branżowego, można przewidzieć tymczasowe rozwiązania, mające w podobny sposób uregulować omawiane kwestie. Przykładowo, może być to powierzenie uprawnień do zawarcia umowy pełniącej rolę porozumienia podmiotom niebędącym organizacjami reprezentatywnymi²⁷. Umożliwiony jest w ten sposób dostęp do przewidzianych prawem korzyści płynących z podporządkowania się postanowieniom porozumień.

6. Porozumienie branżowe ustala zasady produkcji i zbytu konkretnego produktu rolnego. Zarówno w prawie francuskim, jak i włoskim nie podaje się definicji „produktu rolnego”, zarazem nie obejmuje się regulacją wszelkich produktów, które w potocznym znaczeniu można uznać za „rolne”. Lista produktów rolnych jest ograniczana poprzez wprowadzenie rozwiązania polegającego na ustalaniu przez ministrów listy produktów rolnych, których dotyczyć będą porozumienia branżowe²⁸. Innym rozwiązaniem jest odwołanie się do rozumienia produktów rolnych w taki sposób, w jaki rozumiane są one na gruncie prawa wspólnotowego.

Zasadniczo porozumienia mają odnosić się do rynku krajowego danego produktu rolnego. Zasięg porozumienia może być jednak ograniczony geograficznie do określonego regionu lub regionów. Związane jest to z faktem, że ścisłe przestrzeganie w praktyce zasady objęcia porozumieniem obszaru całego kraju często byłoby trudne. Przykładowo, porozumienia zawarte w skali regionalnej lub międzyregionalnej mogą być remedium na sytuację, w której organizacje przedstawicielskie na szczeblu krajowym nie były w stanie ustalić treści porozumienia branżowego. W skali regionu łatwiej jest o kompromis, może być to także wstęp do późniejszego zawarcia porozumienia na szczeblu ogólnokrajowym, zastępującego dotychczasowe porozumienia regionalne.

Drugi przypadek odstąpienia od objęcia porozumieniem branżowym całego kraju wynika ze specyfiki określonego regionu i związanych z nią odmienności dotyczących np. zasad upraw danego produktu rolnego prowadzonych tradycyjnymi metodami produkcji czy w specyficznych wa-

---

²⁷ Takie rozwiązanie przewiduje ustawodawca francuski w art. L.631-4 kodeksu rolnego. Stronami takiego porozumienia byłiby – po jednej stronie – przedsiębiorcy (przetwórcy), zrzeszeni lub niezrzeszeni, a po drugiej – producenci rolni, którzy wspólnie wyrazili chęć uczestniczenia w porozumieniu.

²⁸ Lista jest ustalana przez ministrów rolnictwa oraz gospodarki, na wniosek lub po zaopiniowaniu przez organizacje producenckie lub międzyproducenckie; por. art. L.631-2 kodeksu rolnego.

runkach środowiska naturalnego. Porozumienia regionalne mogą wtedy istnieć obok porozumień krajowych odnoszących się do tego samego produktu rolnego. Efektem będzie wyłączenie stosowania porozumień krajowych w odniesieniu do produktów rolnych bliżej scharakteryzowanych w porozumieniach regionalnych.

7. Porozumienia są kontraktami wieloletnimi²⁹, których okres obowiązywania powinien zasadniczo wynosić minimum 3-5 lat. Jest to uzasadnione postulatem trwałości porozumień, wynikającym między innymi ze specyfiki produkcji określonych produktów rolnych, obejmującej nieraz okresy kilkuletnie. W prawie francuskim przewidziane jest pewne „stadium przejściowe” pomiędzy porozumieniami branżowymi a umowami „indywidualnymi” z zastosowanymi wzorcami z tych postanowień. Są to tzw. *les conventions de campagne*. Porozumienia te obejmują najczęściej okres jednego roku, a ich celem zasadniczo jest dostosowanie ogólnych założeń porozumień branżowych do konkretnych lat produkcyjnych, zaadaptowanie postanowień porozumień do jednego cyklu produkcyjnego (trwającego w przypadku produktów roślinnych najczęściej jeden rok). Porozumienia branżowe wraz z *les conventions de campagne* poprzedzają trzeci etap regulacji, jakim są wzorce umów, uwzględniane następnie przy zawieraniu poszczególnych umów mających za przedmiot wytwarzanie i zbycie produktów rolnych. Czasowy zakres ich obowiązywania jest związany z okresem ważności samego porozumienia branżowego³⁰.

8. Autonomia organizacji przedstawicielskich w ustalaniu treści porozumień branżowych jest ograniczana przez ustawodawcę. Akty normatywne określają – po pierwsze – reguły, którymi należy się kierować przy przygotowywaniu porozumienia, a po drugie – wyznaczają jego minimalną treść. Zasady funkcjonowania porozumień branżowych, mimo swej niedookreśloności, powinny znaleźć swój oddźwięk w treści porozumienia. W połączeniu z minimalną treścią porozumień decydują one o ich istocie. Zasadami tymi będą przykładowo:

- uwzględnianie przyszłej sytuacji na rynku danego produktu;
- podporządkowanie się regułom ustalania cen – zarówno krajowym, jak i wspólnotowym;

²⁹ Por. przykładowo art. L.631-1 *in fine* kodeksu rolnego.

³⁰ Ewentualnie z okresem ważności *les conventions de campagne* lub podobnych, pośrednich porozumień, o ile wzorce są w nich ustalone.

- branie pod uwagę zasad wspólnie wypracowanych przez zainteresowane branże w zakresie zbliżania jakości i ilości produktów rolnych do aktualnych wymogów i potrzeb rynkowych;
- uwzględnianie reguł panujących na danym rynku produktów rolnych obowiązujących w ramach Wspólnej Polityki Rolnej, a odnoszących się m.in. do ilości towarów, którą można wprowadzić na rynek³¹.

9. Sygnatariusze porozumienia decydują o charakterze i kształcie postanowień porozumienia branżowego. Postanowienia te mogą bowiem stanowić jedynie propozycję dla stron konkretnych umów, dopuszczających odmienną regulację określonych kwestii i określających przykładowo granice dopuszczalnych modyfikacji. Mogą przybrać także kształt wiążących, jednoznacznych zaleceń, ograniczając swobodę ich zmian do minimum³².

Wśród postanowień porozumień branżowych musi się znaleźć przede wszystkim opis samego produktu rolnego, którego dotyczy porozumienie, granice terytorialne i czasowe jego obowiązywania, a także warunki odnowienia porozumienia po okresie jego obowiązywania³³. Częścią porozumień są też klauzule opisujące przewidywalny stan danego rynku rolnego na czas obowiązywania porozumień, czyli określające ilość i jakość produktów rolnych, które bez przeszkód można wprowadzić na dany rynek. Poza tym porozumienia będą przewidywać środki podejmowane w razie zaistnienia jakiegokolwiek kryzysu na rynku rolnym wywołanego czynnikami ekonomicznymi czy zmieniającymi się preferencjami odbiorców, wraz z określeniem metody dostosowania ceny produktu rolnego do sytuacji wywołanej kryzysem.

Innymi postanowieniami są postanowienia zobowiązujące producentów rolnych i ich kontrahentów do stosowania się do ustaleń podjętych w ramach porozumienia branżowego oraz określające sankcje za postanowienia umowne niezgodne z treścią porozumienia. Spory w odniesieniu do treści porozumienia oraz te wynikające z jego stosowania (bądź nie-

³¹ Art. L.631-7 kodeksu rolnego, art. 11 dekretu nr 102.

³² Należałoby dodać, że w takiej sytuacji postanowienia porozumień branżowych powinny być uważane za wiążące dla podmiotów reprezentowanych przez organizacje-sygnatariuszy porozumień, a niepodporządkowanie się im przede wszystkim zagrożone jest sankcją odszkodowawczą na rzecz określonej organizacji; por. art. 11 ust. 5 i art. 13 ust. 1 dekretu nr 102. Ustawodawca oprócz tego może przewidzieć objęcie ustaleniami porozumień także podmiotów niezwiązanych w żaden sposób z sygnatariuszami porozumień. Jest to sytuacja dopuszczalna jedynie wyjątkowo; por. art. L.631-10 kodeksu rolnego oraz art. 13 ust. 2 dekretu nr 102.

³³ Treść porozumień branżowych została uregulowana w art. L.631-6 kodeksu rolnego oraz w art. 11 dekretu nr 102.

przestrzegania) mają być rozstrzygane przez podmioty i w ramach procedury przewidzianej w klauzuli arbitrażowej. Co ważniejsze, w porozumieniach znajdują się również postanowienia odnoszące się do spraw szczegółowych, np. zasady rozliczeń kontrahentów w ramach poszczególnych stosunków umownych w razie zdarzeń wywołanych siłą wyższą. Porozumienia branżowe określają także obowiązki związane z uiszczaniem składek oraz przewidują sankcje za niewywiązywanie się z tych obowiązków.

10. W treści porozumień branżowych mogą być zawarte wzorce umowne (wł. *contratti-tipo*, fr. *contrats types*) o różnej treści, adaptowane następnie do postanowień umownych. O treści samych wzorców umownych w omawianych ustawodawstwach mówi się niewiele. W porównaniu z innymi postanowieniami porozumień branżowych, ustalającymi reguły o charakterze ogólnym i sformułowanymi tak, by ściśle opisać obowiązki organizacji przedstawicielskich i innych stron porozumień w promowaniu tych rozwiązań i kontroli ich przestrzegania, wzorce umowne określają te reguły w języku umów indywidualnych, w postaci gotowej do zastosowania w ramach konkretnej umowy³⁴. Mają one więc za zadanie zapewnić implementację postanowień umów ramowych do umów indywidualnych, a w szczególności dawać wzajemną gwarancję dostaw przy spełnieniu wymaganych warunków jakościowych i ilościowych³⁵.

Poprzez przyjęcie modelu wzorców klauzul umownych nie narzuca się z góry określonego rodzaju stosunku prawnego³⁶, który powinien łączyć objęte postanowieniem strony kontraktujące, ograniczając się jedynie do

³⁴ Ustawodawca zagwarantował sobie wpływ na treść umów indywidualnych nie tylko „poprzez” postanowienia porozumień branżowych, ale także określając w aktach prawnych pewne zasady, które bezpośrednio odnoszą się do takich umów. Chodzi tu przykładowo o uregulowanie kwestii przejścia własności przedsiębiorstwa przetwórcy produktów rolnych czy wypowiedzenie tychże umów; por. art. 12 dekretu nr 102.

³⁵ Art. 1 lit. g dekretu nr 102.

³⁶ Ustawodawca włoski w nieobowiązującym już dekrete nr 88/88 wybrał inną drogę, próbując ustanowić na potrzeby wykonywania postanowień porozumień branżowych zupełnie nowy stosunek prawny, co ze względu na fragmentaryczną regulację spotkało się z silną krytyką. Umowy opisane w wymienionym dekrete wymykały się spod zaliczenia ich do typowych umów sprzedaży ze względu na istnienie, obok zobowiązania przeniesienia własności (*dare*), także zobowiązania do świadczenia usług na rzecz producenta rolnego (*facere*); por. L. Russo, *Le associazioni...*, s. 957-959; F. P. Traisci, op. cit., s. 588-591 i cytowana tam literatura; L. Lorvellec (*Analyse des contrats agro-industriels a la lumière de l'expérience française*, w: *Accordi interprofessionali e contratti agroindustriali*, red. A. Massart, Pisa 1990, s. 124) stwierdza, że zróżnicowanie *contrats agroindustriels* powoduje, iż nie jest możliwe zamknięcie ich w ramach określonej istniejącej kategorii umów.

postawienia wymogu „wzbogacenia” danego stosunku prawnego o postanowienia wynikające z porozumień branżowych³⁷.

11. Warunkiem wejścia w życie porozumienia branżowego jest jego akceptacja ze strony państwa. Oznacza to przyznanie państwu roli ostatecznego decydenta w przedmiocie wpływania na stosunki umowne pomiędzy producentami rolnymi i innym przedsiębiorcami. Najczęściej akceptacja taka odbywa się na drodze władczej decyzji³⁸ uprawnionego organu³⁹ kontrolującego szczegółowo treść przedstawianych porozumień z punktu widzenia ich zgodności z prawem. Wraz z zatwierdzeniem postanowienia porozumień branżowych stają się wiążące dla podmiotów, które są ich adresatami. Samo zatwierdzenie może także nadawać im jedynie określony charakter (określone cechy⁴⁰), przewidując w innym zakresie skuteczność *ex lege*⁴¹.

12. Porozumienia branżowe, ze względu na zróżnicowanie ich treści i charakteru, nie mogą być zaszeregowane w ramach znanych dotychczas stosunków prawnych. Stanowią one nową grupę porozumień, charaktery-

³⁷ W tym miejscu można wspomnieć o istniejącej we francuskim kodeksie rolnym instytucji, która może służyć realizacji części zadań i celów stojących przed porozumieniami branżowymi, w szczególności zapewnienia równorzędności stron. Mowa tu o *les contrats d'intégration*, które stanowią szczególny typ umowy. Regulacja tych kontraktów (art. L.326-1 - L.326.10) ma zagwarantować transparentność stosunków umownych, a zarazem otworzyć drogę stronom kontraktującym do podobnych korzyści finansowych (kredytów, subwencji) w sytuacji braku ciał przedstawicielskich bądź woli niewiązania się z takimi organizacjami.

³⁸ Bądź też jej braku – poprzez „milczące” zaakceptowanie; por. art. 11 ust. 6 dekretu nr 102.

³⁹ We Francji jest to minister właściwy do spraw rolnictwa, działający w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw gospodarki (art. L.631-9 kodeksu rolnego), natomiast we Włoszech – Minister Polityki Rolnej i Leśnej (art. 11 ust. 6 dekretu nr 102).

⁴⁰ Chodzi tu przykładowo o wspomnianą już możliwość rozciągnięcia obowiązującego postanowień porozumień branżowych na podmioty niezrzeszone.

⁴¹ Tak jest we Francji, gdzie ważność porozumienia branżowego nie jest w szczególności kontrolowana przez państwo, o ile porozumienie obejmuje swymi postanowieniami jedynie członków organizacji – sygnatariuszy porozumienia. W przypadku rozciągnięcia obowiązującego porozumienia na podmioty niezrzeszone w tych organizacjach (art. L.631-10 kodeksu rolnego), kontrola *ex ante* polega na wcześniejszym zatwierdzeniu porozumienia przez właściwego ministra. Warto zauważyć, że *accords interprofessionnels* we Francji istniały od lat dwudziestych XX w., a doczekały się pełnej regulacji prawnej dopiero w 1975 r. Do tego czasu ważność porozumień branżowych nie podlegała żadnej kontroli administracyjnej, a mimo to same porozumienia miały faktyczną moc wiążącą, podobnie jak w dniu dzisiejszym; por. L. Lorvellec, op. cit., s. 123. Podobnie jest też w zakresie działalności organizacji branżowych – dopiero ich „zaakceptowanie” przez państwo otwiera im drogę do ważnych prerogatyw, np. w postaci uchwalania porozumień podobnych do branżowych; zob. art. L.632-1 kodeksu rolnego.

zującą się swoistymi cechami. W artykule został zaprezentowany w ogólny sposób jedynie „szkielet” tej instytucji, z pominięciem bardziej szczegółowej problematyki, takiej jak na przykład: wpływ porozumień branżowych na postanowienia umów o zbytu produktów rolnych, możliwość rozciągnięcia ich stosowania na podmioty niezrzeszone w ramach porozumień czy też stosunek porozumień branżowych do instytucji zbliżonych – uchwał organizacji międzybranżowych. Jednakże już zaprezentowane rozważania wskazują, że porozumienia branżowe są instytucją, której warto poświęcić szczególną uwagę przy rozpatrywaniu możliwości modernizacji rolnictwa w Polsce.

BRANCH AGREEMENTS IN AGRICULTURE IN FRENCH AND ITALIAN LAW. SELECTED ISSUES

S u m m a r y

Branch agreements are widely discussed in the foreign literature, particularly in France and Italy. Polish researches have not, as yet, given that subject a serious attention, hence a certain gap in the Polish doctrine exists, which is even more pronounced in the situation today, where branch agreements play a significant role in the organisation of agricultural markets. Shedding some light on the subject in question to the Polish Reader seems therefore useful and justified.

The paper covers the key issues related to a branch agreement, and in particular it focuses on its definition, its subject and contents as well as its functions and objectives.

The paper concludes with a statement that branch agreements in agriculture constitute a specific legal institution and cannot be classified using the existing system of legal relations. At the same time, the specific features of that institution require that more focus and attention is given to those agreements, especially when it comes to the deliberations concerning modernisation of Polish agriculture. What may become of use here is experience gained from the existing branch agreement in the sugar market.

GLI ACCORDI INTERPROFESSIONALI NELL'AGRICOLTURA FRANCESE E ITALIANA: ALCUNI ASPETTI PROBLEMATICI

R i a s s u n t o

La problematica degli accordi interprofessionali in agricoltura è ampiamente trattata nella letteratura straniera, specie in quella italiana e francese. Nella dottrina polacca essa non è stata – almeno fino ad adesso – trattata approfonditamente. È una lacuna significativa della dottrina, tanto più che gli accordi in questione svolgono un ruolo notevole nell'organizzazione dei mercati agricoli. Perciò l'avvicinamento a questa problematica del Lettore polacco è più che necessario.

Le considerazioni abbracciano le questioni fondamentali inerenti agli accordi interprofessionali in agricoltura e, in particolare: definizione, specificazione delle parti degli accordi interprofessionali, oggetto, contenuto, funzioni e scopi.

Nella conclusione, l'Autore constata che gli accordi interprofessionali in agricoltura costituiscono una specifica istituzione giuridica, tanto da non poter essere inquadrati nel campo dei rapporti giuridici conosciuti fino ad adesso. Viste le caratteristiche di questa istituzione, sarebbe opportuno studiarla molto più attentamente in funzione di una modernizzazione dell'agricoltura in Polonia, tanto più che c'è già una certa esperienza riguardante il funzionamento dell'accordo interprofessionale sul mercato dello zucchero.